

**Д. Мартишин
А. Богданенко**

БОГОСЛОВ'Я В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Київ
Видавництво Ліра-К
2023

УДК 279.228-1(477)

M29

Рецензенти:

Ян Шафін (prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.),
протоієрей, доктор теології, професор
(Православний богословський факультет Пряшівського
університету у Пряшеві, Словацька Республіка)

П. В. Бочков, священник, доктор богословських наук
(Папський богословський факультет у Вроцлаві,
Польща), кандидат юридичних наук

До 20-річчя

кафедри теології та християнської комунікації МАУП

Мартишин Д. С., Богданенко А. І.

M29 Богослов'я в сучасному світі. Київ : Видавництво
Ліра-К, 2023. 72 с.

ISBN 978-617-520-422-1

Книга роздумів про християнську теологію, місію Християнської Церкви, просвітницьку діяльність Міжрегіональної Академії управління персоналом (МАУП). Християни є громадянами не тільки неба, але й громадянами вільної і незалежної України. Церква не відділяє християн від освіти, науки, викликів сучасного світу. Мета цього видання – допомогти глибше пізнати християнське богослов'я у діалозі релігії та науки.

Для широкої читацької аудиторії, яку цікавлять питання історії Українського Православ'я, науки, освіти і християнського світогляду.

УДК 279.228-1(477)

© Д. С. Мартишин,

А. І. Богданенко, 2023

© Видавництво Ліра-К, 2023

ISBN 978-617-520-422-1

Богослов'я – це мозаїка вічних сенсів буття, пазл певних філософських припущень, сумніву, зневіри, відчаю, але водночас – життєві фарби духовної радості, містичної таємниці пізнання Бога та Його любові.

Митрополит Іларіон (Рудник)

Поглиблення глобалізаційних процесів, трансформаційні зміни в економіці, політиці, культурі України, пошук духовних векторів розвитку та національної ідентичності потребують нових методологічних підходів до побудови сучасної моделі освіти з урахуванням досягнень християнської богословської думки та релігійного самоусвідомлення людини. На нашу думку, без духовної ідеї на основі релігійних переконань та духовних цінностей християнства ніяка європейська держава не може існувати й розвиватися.

Реалії українського життя підтверджують необхідність зустрічей, спілкування, конструктивних дискусій світських науковців і церковних діячів, науково-богословського осмислення взаємодії християнства та соціуму – тобто реальних кроків, які би допомагали долати відчуження і упередженість, що роками накопичувалися між суспільством, державою та Українськими Церквами. Завдяки діалогу держави та Церкви, релігійних громад та суспільства людству відкривається багато нових різноманітних шляхів розвитку культури, творчості та важливих граней буття самої цивілізації.

Нині у вирі трансформаційних духовних, соціальних і політичних перетворень в Україні та кризових станів у світі богослов'я посідає чільне місце в усіх сферах сучасної науки. Богослов'я вивчають в багатьох вищих навчальних закладах України. І це не випадково. Саме сьогодні, як ніколи раніше, гостро відчувається дефіцит релігійного (християнського) знання про Бога, людину і суспільство. Вочевидь, що більша частина пізнавальних можливостей людства спрямовуватиметься на ліквідацію цього дефіциту та на встановлення конструктивного діалогу між представниками церковної та світської науки.

Роздуми про Бога, релігійне життя суспільства людина отримує з давніх-давен – з появою заповідей Господніх на горі Синай, Святого Письма. Стародавні цивілізації Месопотамії, Єгипту, Китаю, Індії, Греції та Риму залишили численні пам'ятники богословських роздумів мудреців над важливими релігійними питаннями людства.

Упродовж усієї багатогранної історії розвитку цивілізації люди завжди цікавилися релігійними питаннями: як пізнати Бога, Який створив світ, що собою являє людина, як прожити життя, щоб догодити Богові, як раціонально розтлумачити свою віру у Бога, як організувати життя у Церкві, як на рівні теології осмислити вчення про людину, природу і суспільство.

Вперше на науковому рівні сформували відповідь на проблеми пізнання Творця, взаємодії Бога і людини святі отці Христової Церкви. Богослов'я, по суті, розмірковуючи про Бога, світ, людину,

вивчаючи релігійні переконання людей, водночас співпрацює з різними іншими науками сучасного світу. Про це свідчить наявність в них різних богословських напрацювань (філософія, культура, антропологія, література, історія, мистецтво, архітектура, психологія). Значення теології для інших наук полягає у тому, що вона дає науково обґрунтовану теорію про пізнання Бога, світу і людини, забезпечує розуміння закономірностей релігійного життя людини, взаємодії Церкви та суспільства.

Саме тому, ще у 2002 році, за ініціативи відомого українського вченого, засновника Міжнародної Кадрової Академії (МКА) і Міжрегіональної Академії управління персоналом (МАУП), професора Георгія Щокіна та з благословення Предстоятеля Української Православної Церкви Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Володимира (Сабодана) (1935–2014) була створена кафедра теології та християнської комунікації МАУП.

Впровадженням цього важливого проекту займалися: знаний православний богослов, професор, ректор Київської Духовної Академії, почесний і дійсний член (академік) Міжнародної Кадрової Академії (МКА) протоієрей Микола Забуга (1951–2014); секретар Київської Митрополії, благочинний храмів міста Києва, професор Київської Духовної Академії, почесний і дійсний член (академік) Міжнародної Кадрової Академії (МКА) протоієрей Віталій Косовський. Першим завідувачем кафедри був доцент Київської Духовної

Академії, доктор богослов'я, архієпископ Іларій (Шишковський) (1969–2018).

Багатогранна духовно-просвітницька діяльність кафедри теології та християнської комунікації – реальний приклад синергії світської і релігійної освіти. Завдяки цьому сучасні студенти вивчають такі дисципліни, як “Введення в теологію”, “Основи християнської моралі”, “Історія Християнської Церкви”, “Актуальні питання християнської соціальної доктрини”. Отже, особливе місце в житті МАУП посідає релігія, яка стає в сучасному світі дедалі популярнішою через намагання поновити християнське богослов'я на фундаменті діалогу релігії і науки.

Згадуючи історію, доречно зазначити, що свого часу на кафедрі викладали і викладають відомі вчені у галузі християнської апологетики, догматики, літургичного богослов'я Церкви та історії – архімандрит Аристарх (Лебедев) (1967–2020), архімандрит Нестор (Соменок), архімандрит Гавриїл (Рибальченко), протоіерей Володимир Савельєв, протоіерей Василь Стецяк, протоіерей Сергій Кощар, протоіерей Віталій Поліщук, протоіерей Дмитро Гарчук, протоіерей Олександр Клименко, священник Павло Бочков, Віктор Чернишов, Тарас Борозенець, Денис Репік. На сьогодні кафедру теології та християнської комунікації Навчально-наукового Інституту психології та соціальних наук Міжрегіональної Академії управління персоналом очолює протоіерей Діонісій (Д. С. Мартишин), доктор наук з державного управління, доктор богословських наук, доктор теології, доцент, професор

МКА; дійсний член (академік), почесний професор, почесний доктор Міжнародної Кадрової Академії (МКА); член-кореспондент Міжнародної академії богословських наук (МАН), член Національної спілки журналістів України.

У Хмельницькому інституті імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України МАУП за благословенням митрополита Хмельницького і Старокостянтинівського Антонія (Фіалко) викладацькою діяльністю і питаннями церковної просвіти займаються протоієрей Олександр Дацюк, протоієрей Сергій Причишин-Кліновський і протоієрей Степан Кньовець. Окремі лекції, присвячені питанням церковної історії, читає професор Київської Духовної Академії, протоієрей Олексій Добош.

Маємо наголосити, що духовно-просвітницький центр імені Святих Апостолів при МАУП займається церковно-просвітницькою діяльністю серед усіх верств населення з метою духовно-морального оздоровлення, патріотичного виховання молоді генерації крізь призму євангельського просвітництва, формування громадянського суспільства і національної свідомості. На нашу думку, просвітницькі центри є провідною силою творення духовно-моральних засад українського суспільства, життєдайних енергій самоорганізації народу, релігійною ознакою формування державотворчої свідомості у творенні державної, національної і духовної безпеки України.

Етимологія слова “просвітництво” означає “світло знань”, яке несуть представники істинної

еліти українського суспільства – церковні ієрархи, письменники, священики, науковці, педагоги, митці, богослови, релігійні мислителі, патріоти, гуманісти, інтелектуали та мудреці, наділені Богом активною позицією, дієвістю і мистецтвом практичного втілення духовних ідеалів християнства. Відомо, що авангардом просвітницького руху є християни усіх конфесій та Християнських Церков України, представники різних релігій, яких об'єднує концепт “віра в Бога”, “вічні цінності”, “абсолют буття”, зокрема науковці і педагоги. Духовна пасіонарність Українського Православ'я, її теологія, євангельська місія як духовно-інтелектуальний і ціннісний міст об'єднує різні області України. Тому актуалізується науковий інтерес до проблеми гармонізації дії Православної Церкви і освітніх установ.

Самопожертва, почуття жертвовної любові до України – вирішальне для долі сучасних українських науковців і освітян. При вивченні життя МАУП несподівано вражають люблячі Україну гарячі серця, душевна щирість, мужня відвертість, відкритість до діалогу, високий професіоналізм, інтелектуалізм та талановитість її професорсько-викладацької корпорації.

Наголосимо, що багато років наріжним каменем просвітницької роботи МАУП була риторична, науково-педагогічна і літературна діяльність Галини Сагач, доктора педагогічних наук, доктора богослов'я, професора, академіка багатьох міжнародних академій світу, директора Центру риторики “Златоуст”. У своїх книгах майстер су-

часного українського красномовства, гомілетики переконує, що слід замислитись над тим, що у нашого народу є власний духовний дорогоцінний скарб: Православна Церква, велика література, поезія, мистецтво, славетна історія, різнобарвна культура і одна єдина Україна.

Відомо, що МАУП, відзначаючи 300-річчя від дня народження великого українського поета, філософа, релігійного мислителя людства Григорія Сковороди (1722–1794) присвятила багато наукових праць, духовних бесід, лекцій й яскравих, подум'яних, вершинних риторичних промов його життю та творчості. Глибокі роздуми професора риторики Г. Сагач є своєрідними векторами в океані гомілетичної й філософської літератури, присвяченої Сковороді, що з'явилася в Україні протягом останніх десятиліть.

Наголосимо, що “український Оріген” – Григорій Сковорода понад усе цінував свою свободу, самореалізацію, право самому визначати своє духовне й суспільне життя, жити так, як підказують власні серце й розум. Волелюбність, релігійний плюралізм, свобода, прагнення до нескінченного творчого пошуку істини є характерною рисою саме сучасного Українського Православ'я, яке надихає людину в умовах глобалізації, маніпуляції масової свідомості крокувати шляхом критичного наукового мислення й свободи думки [1].

Григорій Сковорода, як і Оріген (III ст.) – найвідоміший релігійний мислитель, богослов, філософ, засновник біблійної філології й алегоричного тлумачення Святого Письма, мав складні стосунки з

церковною ієрархією. Сковороду переслідувала тогочасна церковна й політична влада, яку він викривав за лицемірство, двоєдушність й численні гріхи своїм полум'яним і філософським словом, але він і сьогодні у найвищій пошані і палкій любові справжніх науковців, релігійних мислителів та педагогів. Особлива й унікальна місія Сковороди – духовне просвітництво, зокрема, його мудрі роздуми про катехізацію, освіту, Святе Письмо – вічне джерело Божественної мудрості. Він багато говорить про внутрішній світ християнина і шляхи досягнення внутрішньої гармонії серця й розуму. Читання книг Сковороди є духовною насолодою і великим філософським утішанням. Він – геній філософської полеміки, апологетики, майстер духовного слова, яке зцілює людину від тотального скепсису та зневіри.

Відомо, що духовними векторами МАУП є національне те духовне виховання молоді. Це концептуальне положення зумовлює її багатогранну наукову й просвітницьку місію в українській науці. Її наукова думка та практична діяльність, ґрунтуються на засадах духовної культури Київської Русі, світоглядній парадигмі рівноапостольних великого Князя Володимира та великої Княгині Ольги, апостола Української Церкви – святителя Петра Могили, найвідомішого світового філософа – Григорія Сковороди, апостола української культури – Тараса Шевченка, українського Мойсея – Івана Франка, душі української нації – поетеси Лесі Українки та натхнення сучасності – письменниці Ліни Костенко [8].

Україноцентризм – найважливіший параметр просвітницької діяльності МАУП. Любов до Бога та рідної Батьківщини – фундамент справжньої модернізації, соціальних перетворень, народження нового мислення та відродження України. В умовах глобальної кризи сучасного світу, екзистенційних викликів ХХІ століття актуалізується потреба в організації місійного служіння Українського Православ'я, оскільки саме це, на нашу думку, є запорукою історичного і духовного безсмертя України. Православна Церква не заперечує духовних надбань Заходу, і разом з тим утверджує свою національну ідентичність, закладаючи основи державної безпеки, національної єдності і просвіченої громадянської солідарності. Національно-громадянська, універсально-державницька і духовно-патріотична позиція Православ'я базується на засадах християнських цінностей, свободи, вільного мислення і безцінних надбань української релігійної думки. Ми є свідками, що саме сьогодні Україна є плацдармом змагань великих духовних ідей людства.

Християнська Церква консолідує суспільство в єдиному руслі духовної культури. Християни ідуть благословенними шляхами апостолів, пророків і святих Церкви Христової, які заповідавали жити за законами Святого Письма, дивитися у майбутнє з вірою, надією і любов'ю. Святі Церкви стають для сучасників свого роду потоком духовного світла, яке вривається у сірий побут нашого сьогодення. Відомо, що саме християнство звеличує академічну науку, формує бібліотеки,

пам'ятаючи, що книги – це духовні річки, які наповнять весь світ, від яких виходить мудрість, стриманість і поміркованість. У них незліченна глибина, радість, натхнення, ними втішається людина в печалі, бо той, хто читає книги, розмовляє з Богом або святими Церкви Христової.

Варто зазначити, що перебуваючи в МАУП на київській площадці, прогулюючись біля церковних пам'ятників, легко досягнути широчинь поглядів святих, церковних діячів, істориків, релігійних і соціальних мислителів на духовну історію людства, і вкотре переконатися в тому, що справжнє буття полягає у наслідуванні святості життя християнських подвижників віри, благочестя, мудрості, приборканні власних примх, жертвованню служінні Богові, Церкві, народу та у виконанні тієї духовної місії, з якою людина приходить у цей світ. У народі кажуть: “Краще один раз побачити, ніж сто разів почути”. Звичайно, можна багато читати про багатогранну діяльність МАУП, слухати безліч розповідей науковців, знайомих, проте, набагато ефективніше буде поїхати на київський майданчик Академії і побачити все на власні очі [7].

Православна Церква роздає сучасному людству безцінні скарби духовності, мудрості, натхнення, оптимізму і християнської віри, оскільки духовні цінності нетлінні й вічні. Сьогодні Бог подарував українцям пізнання своїх святих, філософів, політичних діячів і важливих сторінок історії України. Радісно, що МАУП невтомно працює над збереженням української історії і одночасно по-